

2456

РОЧКЛАГГИКЈАСЛӦНЫБЛЮТЕКА

А. П. ЧЕХОВ

ФУТЛАР ПЫЩСА
МОРТ

2/336

Көмі Музейи
БИБЛИОТЕКА
№ 5017.

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИЗДАТЕЛЬСТВО
СЫКТЫВКАР

1935

17 1000

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

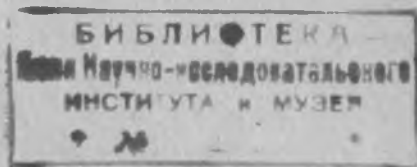
1962

FIVE

РОЧ КЛАГГИКЈАСЛОН БИБЛИОТЕКА

А. П. ЧЕХОВ

ФУТЛАР ПЫЦЦА МОРТ

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИЗДАТЕЛЬСТВО

СЫКТЫВКАР

1935

А. П. Чехов—ЧЕЛОВЕК
В ФУТЛЯРЕ. Перевод с
русского В. Тарабукина.

Издание № 43. Зак. № 2055
Уполномоч. Облита № 626
Сдано в набор 9/V-35 г.
Подп. в печать 17/V-35г.

Редактор И. ПИЧУРОВ.
Техред. М. ШЕСТАКОВ.

Стат. формат 72×108 $\frac{1}{32}$, 0,9 п. л. 3и в п. л. 38.000. Тираж 2000.

Типография Коми ГИЗ'а, г. Сыктывкар, Коммунистическая, 2.

В О З К Ы В

Антон Павлович Чехов—ыжыд роч писатель-классик. Революцияаҕса роч литератураын сийэ бостө зев ыжыд места. И сылөн „Футлар пыщса морт“ вистыс—зев төдчана сийэ став творчествоын.

Тайэ вистас А. П. Чехов (гижөма вистсө 1898 воын) сувтөдө могөн—сетны образ сецчөм важ интеллигентлыс, и кодү полө ловжа олөм быд петкөдчөмжасыс. Греческөй кыв велөдыс Беликов кувтөҕыс полө быдторҕыс, кодү петө сийэ олөмын артмөм пөрадокјас саяө. Олөмгыс полөмысла, олөм воҕас дрөжжитөмла сийэ зилө торјөдчыны став мәрсыс ас кыш пыщкас. Сийэ век, весиг зев мича луно, улыч вылө петө колошиөн да ватној палтоөн. И зонтикыс сылөн кыш пыщкын, и часыс кыш пыщкын, и карандашсө виҕө кыш пыщкын, и весиг чужөмсө ассыс век саяөдөма палто воротник саяс. Став мөвпыс сылөн сиз-жө пыр саяөдөма кыш пыщкө: „Мед ескөн

мыжкө ез ло"—радејтө сјјө шуны, і тајө пет-
көдлө сылы быдторјыс полөмсө.

Но локыс абу сыын, мыј Беликов вөлі тащөм.
Локыс сыын, мыј тащөм нинөмсулавтөм мор-
тыс кутіс став карсө страхын, повтөдліс быдө-
нөс аслас полөмнас. Кытчө сјјө локтө—сені і
лоө гажтөм. Секса став режімыс вөлі артмөдө
тащөм Беликов коф јөзсө, „футлар пыщса
јөзсө“.

Тащөм јөзыс ез-на зікөз бырны і оніөз. Сы
вөсна чеховскөј геројјаслөн төдчанлуныс ез
вош і мјан кадлы. Сталин јорт партіја XVI
сјезд вылын бура іспользутіс тајө образсө вес-
кыдвыв кежысјаслыс вөвлөм лідерјассө петкөд-
лөм могыс. Сјјө виставліс:

„Најө вिसөны сјјө-жө висөмнас, кущөмөн вис-
ліс Чеховлөн герој Беликов, греческөј кыв ве-
лөдыс, футлар пыщкын олыс морт. Төданныд
Чеховыслыс „Футлар пыщса морт“ вистсө? Сені
геројыс, кызі төдөд, пыр ветліс колошіөн, ват-
нөј палтоөн, зонтікөн, жар і көзыд поводдө
дырјі. „А мыјла-нө тіјанлы колошыс да ватнөј
палтоыс јул төлыснас, тащөм жар поводданас?“
—јуалөны Беликовлыс. „На всакіј случај,—шуө
Беликов,—мед мыжкө ез ло: а друг көздөдөс, кыз-
нө секі?“ Сјјө полис, бытө чумыс, став выл-

торјассыс, став сіјö торјассыс, кодi петö обы-
вательскöј руд олöм пырса кыщсыс. Воетисны
выл столöвöј.—Беліков-нин полö: „сіјö, колöкö;
i бур—лöсöдны столöвöј, но, віçöдöј, мед ескö
мыжкö ез ло“. Котыртисны драматическöј кру-
жок, востисны читална—Беліков бара-нин чуж-
жалö: „драматическöј кружок, выл читална—мыж
вылö ескö сіјö? Віçöдöј, мед ескö мыжкö ез ло“.

„Вот тајö полöмыс вылторјассыс, выл воп-
росјас бердö выл ногөн сібöдчыны кужтöмыс,
тајö чужжалöмыс—„мед ескö мыжкö ез ло“—фут-
ларын олыс мортлөн мөвпјасыс i торкöны вес-
кыдзыв оппозиціјаса важ журнуöдысјаслы тыр-
выјö öтувчыны партијакöд“.

Чеховлөн уна петкöдлöма ташöм нинöмсу-
лавтöм, бытöкö лишнöј јöзсö, но кодјас сіјö
кадас ворслісны ез іçöt рол став олöмас. А сы
вöсна, мыж важ олöмыслөн коласјасыс ез-на зі-
кöз бырны мијан олöмыс да вежöрыс, сіјөн i
Чеховлөн гижöдјасыс талунöз ез воштыны ас-
сыс тöдчанлунсö, кöт ескөн i Чехов ез азыв
тујсö сещöм јöзсö да олöмсö бырöдöм вылö да
вöлі сöмын сещöм јöз вылас да оласног вылас
јос серамөн шимöнитысөн.

Ізјур Іван.

Міроносицкөј сикт помын, Прокопеј старөста сарајын лөсөдчисны уэны сормөм кыјысјас. Најө вөліны сөмын кыкөн: ветеринарнөј врач Иван Иванович да гімназіяын велөдыс Буркін. Иван Ивановичлөн вөлі бура тешкод кыкпөвса ов—Чімша-Чімалајскіј, коді сылы нөті ез лөсав да сіјөс став губернаас шуисны прөстө нимнас да вічнас. Сіјө оліс кар бердын вөв заводын да өні татчө локтіс кысыны, лолыштны сөстөм сөз сынөднас. Гімназіяын велөдыс Буркін быд гожөм гөстітіс граф П. ордын да тајө местаас сіјө важөн-нін вөлі ас мортөн.

Ез уэсы налөн. Иван Иванович, куз тушаа, куз усјаса косінік старік, пукаліс ортсыас өзөс дорын да курітіс каллан. Буркін кујліс пыщкас турун вылын да оз вөлі тыдав пемыдас.

Віставлісны быдсама торјас. Сорнітісны щөщ сы јылыс, мыј старөсталөн гөтыр, Мавра, јон да вежөра нывбаба, немчөжнас абу вөлөма асла сиктыс ылынжык, некор абу аздылөма кар-

ні. көрттүј-ні, а бөрја даc вонаc пыр пукалөма
нач сајас да сөмын војјасын петавлөма ывлаө.

— Мыј-нө сени тешкодыс!— шуө Буркин.—
Аскежө колчыс сама јөзыд, кодјас рак-от-
шелник моз лібө лөлө моз зілоны пырны ас-
ланыс кыш пыщкө,— тајө свет вылад абу еща.
Гашкө тајө атавізмлөн петкөдчөм, бөр бергөд-
чөм сјјө кадлаң, кор мортлөн предокыс ез-на
вөв өтувогыс пемөсөн да овліс өтнасөн аслас
гуын, а гашкө тајө прөстө морт самлөн өтік
сікас,— коді төдас? Ме абу јестественік да
абу менам делө ташчөм торјассө төдмавны. Ме
сөмын көсја шуны, мыј Мавра код јөзыд уна
овлоны. да вот, оз ков ылыс корсны. Төлыс
кык сајын міјан карын куліс Беліков, греческөј
кыв велөдыс, менам јорт. Ті сы јылыс, дерт,
кывлінныд. Сјјө вөлі төдчана сјјөн. мыј пыр,
весіг зев міча поводџасө, ветліс колошіөн і
зонтікөн да непременно шоныд ватнөј пальтоөн.
І зонтікыс сылөн вөлі чехолын, і часыс руд
замша чехолын, і кор кыскывліс перөчіннөј пурт-
сө карандаш јогтыны, сылөн і пуртыс вөлі чо-
ланік чехолын; дај чужөмыс, кажітчө, сіз-жө
вөлі чехолын,— сјјөс пыр сајөдліс пальто ворот-
ныксө лептөмөн. Сјјө новліс сөд өчки, фуфайка.
пелјассө тупкавліс ватаөн да. кор қутас вөлі сөв-

ны ізвозіік dođđö, сек щöктывліс лептывны dođ вевтсö. Öтi кывјөн-кö, тајö мортыслөн тыдавліс пыр зілöм шымыртны ассö кышөн, лöсöдны аслыс, сің шуны, футлар, kodі ескö сажöдіс сіјöс öтнассö да візіс ортыса олöм імітöмыс. Збыл олöмыс сіјöс дöзмöдіс, повзöдліс, кутіс пыр полöмын. I гашкö сы могыс, медем віставны ассыс тајö полöмсö, öнја вылас ассыс зывöктöмсö, сіјö пыр ошкіс важгасö да сіјöс, мыјыс некор ез вöвлы. I важ кывјасыс, kodјасöс сіјö велöдіс, сылы збылвылассö вöліны сешöм-жö колошіөн да зонтікөн, кытчö сіјö зebсыліс збыл олöмсыс.

— О, кущöм гора, кущöм міча греческöј кывјыд,—небыда шулывліс сіјö да, ассыс кывјассö быттöкö вынгöдöм могыс, сінјассö чіткыртлывліс да чуңсö лептöмөн содтывліс:—Антропос!*)

Ассыс мөвпјассö Беліков сің-жö зілліс зebны футлар пыщкö. Сылы вöліны гөгөрвоанаöс сöмын ціркуларјас да гачетнöј статтајас, көні гіжöма мыјкö дүгöдöм јылыс. Велöдчысјаслы-кö ціркуларөн оз вöлі щöктыссы öкмыс час бöрын рытын петны ывлавылö, лібö кущöмкö статтаын-кö ез щöктыссыв лубітчыны, сіјö вöлі сы-

*) Морт.

лы гөгөрвоана, вескыд: оз поз—і пом. Лезанаон да позанаон шуомын сылы век кажитчыліс ескы-төмтор, мыжкө помөз виставтөмтор, гөгөрвотөмтор.

Кор карын вөлі лезасны востыны драматическөй кружок, либө читална, либө чайнөй, секи сийө катлөдывліс журнас да нөжжөнїк шуліс:

— Тажө, дерт, ескөн сїз, ставыс тажө бур да мед ескөн мыжкө ез ло.

Быдсама сїкас торкөмјас, бокө кежөмјас, правілоыс косөмјас сийөс вайөдлісны шогсөмө, көт ескөн, бытөкөнөс, кушөм сетчөз сылы мог? Коккө-кө јортјас піыс сормывліс молебен вылө, либө кывсывліс гімназітјаслөн кушөмкө локтор вөчөм, либө сорөн рытын азылісны класснөј дамаөс офіцеркөд, сийө век поліс да век шуліс, мед-пө ескөн мыжкө ез-жө ло. А педагогическөй советјас вылын сийө мїжанөс прөстө пөдтыліс ас полөмнас, быдторјыс виччысөмнас да аслас кыи нышсаң чајтөмјаснас сы јылыс, мыј вот-пө мужскөј да женскөј гімназіјасын томјөз кутөны аснысө лока, классјасын јона увгөны,—ах, мед ескөн начальствоөз ез кывсы, ах, мед ескөн мыжкө ез ло,—да вөтлыны-кө ескө велөдчөмсыс Петровөс мөд классыс да Јегоровөс нөлөд классыс, секи ескөн зев бур вөлі. І мыј-жө?

Аслас сөкыда ышлолалөмөн, зыңгөмөн, сөд өч-
кінас ічөтік быгыд чужом вылас,—төдад, чужо-
мыс ічөтік, шырлөн код,—сіјө мјјанөс ставны-
мөс личкыліс да мј сетчылім, чінтавлім Петров-
лыс да Јегоровлыс поведөңіје баллјассө, пук-
сөдлім најөс арестө да медбөрын вөтлылім
Петровсө і Јегоровсө. Вөлі сылөн ғешкод мода
—ветлөдлыны мјјан патөрајасті. Локтас учітел
ордад, пуксас да чөволө, бығтө мыжкө сінјаснас
кыјөдө. Пукалас тазі кывшутөг час-мөд дај
мунас. Тајө сылөн вөлі шусө „кутны бур јітөд
јортјаскөд“ да, тыдалө, мјјанө волыныс і пукав-
ныс сылы вөлі сөкыд да сіјө мјјанө воливліс
сөмын сы вөсна, мыј тајөс лыддыліс аслас мо-
гөн. Мј, учітелјас, повлім сыыс. Весіг діректор
повліс. Мун да шенғы сөсга! Мјјан учітелјас
өскөн ставыс вежөра јөз, зөв бурөс, велөдчыв-
лісны Тургенев да Щөдрін вылын, сөмын тајө
мортыс, коді пыр ветліс колошіөн да зонтікөң,
ас кіас кутіс став гімназіјасө да сөвіт во. да мыј
гімназіјатө? Став карсө! Мјјан дамајас суббөта-
јасө гортса спектаклјас өз вөчавлыны, повлісны,
мед өскөн сіјө кыжкө өз төдлы; дај попјас по-
лісны сы дырјі ульунјөн сојны да картіөн
ворсны. Таңөм Беліков коддем јөз вөснаыс
өбрја да с-да сөвіт вонас мјјан карын быдторјыс

пөндісны повны. Полёны горажык сорнітны.
пісмөјас ыставны, төдмасавны, кыгајас лыдды-
ны, полёны отсавны гөлјаслы, велөдны гра-
мотаө...

Иван Иванович, мыјкө көсјіс шуны да кызөб-
тіс, сөмын первој өзтіс каллансө, вічодліс төлыс
вылө да вөлісті-нын шуіс сувталөмөн:

— да. Вежөра, бур јөз лыддыоны Тургеневөс-і,
Щедрінөс-і, быдсама Боклјасөс сен і мукөдөс,
а вот кывзісны-жө, терпітісны... Вот сіјө і ем.

— Бөліков оліс сіјө-жө керкаын, көні і ме, —
војө вісталіс Буркін: — сіјө-жө судтаас, өңөсјас-
ным паныдаөс вөліны. Мі унаыс аңыслім. Ме
бура төдлі сылыс гортса олөмсө. І гортас се-
щөм-жө: халат, колпак, өшің пөвјас, калчјас,
уна быдсама кутөдјас, тупјөдјас, — ах, ме
ескөн мыјкө ез ло! Кослунјаөс сојны лок, а ул-
лунјаөс оз поң, вермасны-өд шуны, — Бөліков-пө
оз вічав да сіјө сојліс мөс выјөн жарітөм су-
дакөс*), — сојан абу кослунја, но оз поң шуны
і уллунјаөн. Нывбаба слугаөс сіјө ез вічлы, по-
ліс, ме сь жылыс локтор ез вермыны думажты,
а вічіс пугыс пыдді 60 арөса пөрыс Афанасі-
өс, јуыөс да јөјыөсө прөсүжөс, коді коркө
служітлөма деншцікын да мыјеурө кужышты

*) Судак — чері.

пуны-пöжавны. Тајö Афанасіјыс пыржык сулавліс öзöс дорас, кіјассö кресталöмөн, да пыдісан лолалігыржі пыр вомгорулас öтитор бормочітіліс:

— Уна-нын *најö* öні жывмісны.

Узланіныс Беліковлөн вöлі ічöтік, бытö жашцік, крöватыс вöлі вонја. Узны водігөн сіјö јурывтыыс шебрасліс. Вöлі жар, сöкыд лолавны, пöдса öзöсö таркöдчіс төв, пачын шуғлаліс; кухнясан кыліс сöкыд лолалöм, шуштöм ышлолалöм...

Беліковлы вöлі страшнö шебрас улын. Сіјö поліс, мед ескөн мыжкö ез лö, мед ескö Афанасіј сіјöс ез ві, мед ескö гусасысјас ез пырны, сесса војбыд вöтавліс лок вöтјас, а асыввоңнас, кор мі öтлаын вöлі мунам гімназіјаö, сіјö вöлі жугыл, кельд да вöлі тыдалö, мыј уна јöза гімназіјаыс, кытчö сіјö мунö, сылы страшнö, мустöм дај мунныс мекöд ортчөн сылы, öтдортчыс сама мортлы, вöлі сöкыд.

— Вывті-нын увгöны міјан классјасын, — шульвліс сіјö, кыз бытö кореліс помка аслас сöкыд мөвпјаслы. — Не кытчö оз шогмы.

І тајö греческöј кыв велöдысыс, тајö кышпыщкын олыс мортыс, ті онö вермö чајтны, төкөтö ез гöтрас.

Иван Иванович ödjö vičödlis сарајö да шуис:

— Шутитанинд!

— да, төкөтө ез гөтрае, шенғы көт ен. Мижанö иңдисны исторіја да географіја куза вьл учительöс, кущöмкө Коваленко Михаил Саввичöс, хохолјас піыс. Сіјö воіс ез öтнасөн, а Варенька чојыскöд. Коваленко — том, куз тушаа, смугов чужöма, гырыс кіјаса да чужöм сертіыс төднö, мыј сіјö сорнітö кыз гөлöсөн. І збылыс — гөлöсыс бöчка пыщкыс моз: бу-бу-бу... А чојыс ез-нын вöв том, ар комына, но сіз-жö куз тушаа, міча стаға, сöд сінкымјаса, гөрд банјаса, — öтi кывјөн-кө, абу ныв, а мармелад, сещöм збој, варов, пыр сылö малороссіјскöј романсјас да сералö. Төкөтө мыжкө, сіңі і семдас јурган серамөн: ха-ха-ха! Первојја буржыка төдмасöмыс Коваленкојаскöд мижан, помніта, лоі дiректор нiмлун вылын. Скөр да зумыш учительјас пöвсыс, кодјас і нiмлунјас вьлö ветлöны мырдысөн моз, друг ағзам, вьл Афродита*) быг піыс чужöма: ветлöдлö чатöртчöмөн, сералö, сылö, јöктö... Сіјö сөлöмсаңыс сыліс „Віјут вітры“. сесса нöшта романс дај бара і мижанöс ставнымöс ас дінас кыскіс, — ставнымöс, весіг Беліко-

*) Афродита — важ грекјаслiн мiчлун богiна, чужöма, мојд сертi, море быггыс.

вӧс. Сіҗӧ пукҗіс нылыд дінӧ да јумова нумја-
лӧмӧн шуіс:

— Малороссіјскӧј кыв ас ӗбыдлуннас да мѣ-
ча шыјаснас важ греческӧј кывлаӗ мунӧ.

Тажӧ Варенкалы сӧлӧмвылас воіс да сіҗӧ кутіс
сӧлӧмсаӗныс да ескӧдӧмӧн вѣставлыны, мыј сы-
лӧн Гаҗјачскӧј ујездын ем хутор, а хуторас олӧ
сылӧн мамочкаыс да сені сещӧм грушајас, се-
щӧм дынајас, сещӧм кабакјас! Хохолјаслӧн тык-
ваыд шусӧ кабакӧн, а кабакиды—шінокӧн да
налӧн сені борщтӧ пуӧны „сещӧм чӧскыдӧс,
сещӧм чӧскыдӧс, вескыд страст!“

Кывзім мѣ, кывзім да друг ставнымлы воіс
ӧткоҗ мӧвп:

— А бур ескӧ најӧс гӧтравны, — гусӧнык шу-
іс дѣректорша.

Міјанлы мыјлакӧ ставнымлы усі дум вылӧ,
мыј міјан Беліков абу-на гӧтыра да міјанлы лоі
тешкоҗ, мыј мѣ ӧнӧҗ кыҗкӧ ег і каҗавлӧ, җікӧҗ
вунӧдлім тащӧм ыжыдторсӧ сіҗӧ олӧмыс. Кыҗ
сіҗӧ вѣдӧдӧ нывбабајас вылас, кыҗі сіҗӧ рѣшајтӧ
тажӧ ыжыд вѣпроссӧ? Вѣҗыксӧ тајӧ нӧчѣ ез
інтересујтлы міјанӧс; гашкӧ мѣ егӧ вермылӧ ве
сіг і мӧвпыштлыныс, мыј тащӧм мортыс, кодѣ
быд пӧлӧс поводда дырјі вѣглӧдлӧ колошіӧн,
зонтікӧн да уҗлӧ вонјын. вермас кодӧскӧ раѣјтны.

— Беліковлы важөн-нін Һеламын сая, а Варенкалы комын... — висталис ассыс мовпсө директорша. — Мем кажитчө, сийө ескөн мунас сы сая.

Мыыс сөмын оз вөчсы мијан провинцијаад гажтөмысла, мыјда ковтөмыс да јөјталөмыс овлө. Тагсө артмө сы вөсна, мыј вөчөнысө бурещ оз сийө, мыј колө. Но, шуам, мыјла мијанлы друг ковміс гөтравны Беліковөс, кодөс весіг чажтны оз вөлі поз гөтыраөн? директорша, инспекторша да мијан гимназјјаса став дамајас ловҗисны, весіг шаңмісны, бытө друг азҗисны олөмыслыс пышкөсса вичсө. директорша бостө театрыс лаж, вичөдам — сийө лажын-жө пукалө Варенка, өвтчө мича вејерөн, долыд чужөма, а сывкөд ортчөн Беліков: ичөтк, кусынтчөма, бытө гортсыс клещціөн кыскөмаөс. Ме чукөрти рыт, а дамајас щөктөны, медем ме Һепременнө корі Беліковөс да Варенкаөс. Өти кывјөн-кө — машина мөдіс ужавны. Тыдовтчис, мыј Варенка оз пыксы вөлөм верөссајө мунөмыс. Вок ordас сылы ез зев вөв лөгыд, сөмын і төдлісны, мыј лунлун венҗисны да пинаҗисны. Со тјјанлы сцена: мунө Коваленко улча куҗа, ыжыд јон морт, вышывајтөм дөрөма, јурсі клөкыс кымөс вылас шапка увҗыс өшөдчөма. Өти кіас кыҗа чукөр,

мөдас—увјөс кыз бед. Сы бөрға мунө чојыс, сиз-жө кыгајаса.

— да те-жө, Михајлик, тајөс ен лыддыв, вентө сижө гораа.— Ме-жө теныд вистала, тајөс-жө те некор ен лыддыв.

— А ме теныд шуа, лыддыли!— горзө Коваленко, моски куға беднас камөдөмөн.

— Аттө-жө, јен-жө текөд, Минчик. Мыј-нө те скөралан, өд мијан-жө сорныным принципалнөј.

— А ме теныд шуа, ме лыддыли!— нөшта гораа горзө Коваленко.

А гортаныс, ем-кө кодкө бокөвөј. сизи і пиңасөм. Тащөм олөмыс, көнкө, мустөммис, ковмис аслыс поз дај колө арлыдсө артыштны; бөр-јысны сени некор-нин, мунан көт код сажө, весиг греческөј кыв велөдыс сажө. дај колө шуны, мијан унжык нывјаслы көт код сажө, а медтыкө мушны. Но көт мыј, а Варенка кутис мијан Беликов вылө тыдалана бурыс вичөдны.

А Беликов? Сижө і Коваленкојас ордө воывлис сиз-жө, кызи і мијанө. Локтас на ордө, пуктас да чөв олө. Сижө чөв олө, а Варенка сылы сылө „Вижут витры“ либө ылалөмөн вичөдө сы вылө аслас сөд сінјаснас. Либө друг сесса серөктас:— Ха-ха-ха!

Лубовнөј делөјасад, торја-нин гөтрасөмад, бе-

кысаң чурдөдөмүд жона имитө. Ставөн— жортјасыс
і дамајас— пондісны ескөдны Беліковдс, мы
сылы колө гөтрасны, мыј сылы ңемтор сесса
оз кол олөмас гөтрасөмыс кынзі; ставным мі
поздравлајтім сіјөс, зев збылыс віставлім быд-
сама містөмторјас, ташөм кодјасөс, мыј гөтрасө-
мыд— зев ыжыд восков олөмад; сетчө-жө, Ва-
реңка вөлі міча, лөсыдіңік, сіјө вөлі штатскөј
сөветніклөн ныв, сылөн вөлі аслас хутор, мед-
сасө— тајө вөлі медвоzza нывбаба, коді Беліков
вылө вірөдліс меліа, сөлөмсаңыс. Беліковлөн
јурыс бергөдчіс да сіјө решітіс, мыј сылы колө
збылыс гөтрасны.

— Вот ескөн секі і колі сылыс мырддыны
колошісө да зонтіксө,— шуіс Іван Іванөвіч.

— Верітад-ө: некыз ез поз. Сіјө сувтөдіс аслас
пызан вылө Варенкалыс портретсө, пыр воывліс
ме ордө да сорытліс Варенка јылыс, семејнөј
олөм јылыс, сы јылыс, мыј гөтрасөмыд— ыжыд
восков, щөкыда ветывліс Коваленкојас ордө,
сөмын олөм самсө ассыс ңөті ез веж. Весіг мө-
дарө, гөтрасны көсјөмыс мөртчіс сылы кызкө
вісөмөн, сіјө омөлтчіс, быгыдміс да быттө нөш-
та пыдө пыріс ас кыш пыщкас.

— Варвара Савішна меным кажітчө,— шуыв-
ліс сіјө меным небыдіка нумјалөмөн.— І ме тө-

да гөтрасны колө быд мортлы, но... ставыс тајо, төдәд-кө, артмис кызкө друг... Колө мөвпыштлыны.

— Мыј-нө сени мөвпавнысө?— шуа сылы. — Гөтрасөј, вот і ставыс.

— Абу сігі, гөтрасөмыд—ыжыд восков, колө војдөр артыштны ас вылад воғө кежлө бостөм моғјассө, кывкутөмсө... мед ескө бөрвылас мыј-кө ез ло. Тајө менө сещөма повғөдлө, ме өні војјассө весіг ог уғ. дај шуны-кө, ме пола: сылөн воыскөд кущөмкө тешкодҕ сама мөвпјасныс, сорнөтөны најө кызкө, төданныд-ө, тешкодҕа дај самныс зев збој. Гөтрасан да суран нөшта кущөмкө історіјаө.

І сіјө ез корас, пыр нужөдчис, діректоршалы да міјан став дамајаслы јона дөзмөм вылө. Век арталіс ас вылас бостан моғјассө да кывкутөмсө, а секи-жө ачыс пөшті быд лун гулајтіс Варөңкакөд да гашкө мөвпаліс, мыј тајө тагі і колө лоны сіјө өніја оланногын, да воывліс ме ордө, медем сорнөтыштны семејнөјолөм јылыс. да куғаөн сіјө гашкө ескө корасіс-жө да лоі ескө өті сещөм ковтөм, тешкодҕ гөтрасөм, кущөмјас міјан гажтөмла да вес олөмла артмывлөны сурсјасөн, ез-кө друг ло зевыжыд скандал. Колө шуны, мыј Варөңкалөн воыс,

Коваленко, мустөмтіс Беликовос төдмасаг мед-
воzza лунсагыс-жө да терпитныс сижос ез вермы.

— Ог гөгөрво,—шулывліс сижө мижанлы, пель-
номјассө лептывлөмөн,—ог гөгөрво, кызі ті
верманныд терпитны тајө фіскалсө*), тајө містөм-
чужөмсө. Ек, господа, кызі ті тани вермадовны?
Тижан оланкышыс пөдтө, зывөк. Ті өмөј педагог-
јас,учітелјас? Ті—чінодралјас,тижан абу наука храм,
а бур сам лөсөдан управа дај шоммөм дук пе-
тө, полицејскөј будкаыс моз. Ме, вокјас, олыш-
та нөшта тижанкөд һедыр да муна аслам ху-
торө да кута сени рақјасөс кыјны да хохолјас-
лыс челафсө велөдны. Муна, а ті колччөј тани
асланыд Јуданыдкөд, мед сижө потө.

Либө сижө сералис, сералис сінваыс петтөз то
кыз гөлөсөн, то вөсһидік чілзан гөлөсөн да кі-
јассө шевгөдөмөн јуавліс менсым:

— Мыј сижө ме ордын пукалө? Мыј сылы
колө? Пукалө да вічөдө.

Сижө весіг Беликовлы нім сетіс: „кулак либө
чераң“. І гөгөрвоана, мі өтдортчылім сыкөд
сорһитөмыс сы јылыс, мыј сылөн Варенка чо-
јыс лөсөдчө муңны тајө „либө чераң“ сајас. І кор
өтчынд діректорша кајмөстіс сылы, мыј бур еөкөн
інавны сылыс чојсө сещөм солһидөј, ставөн увы-

*) Фіскал— тани— удыме, клаунык.

жајтан морт сајо, кызі Беліков, сійо зумыштчіс да вомгорулас шуіс:

— Сіјо абу менам делө. Мед сійо көт гадука сајо мунас, а ме ог радејт јоз делао сујсыны.

Өні кывзөј, мыј воғо. Кущөмкө вилшасыс рисујтөма карріатура: Беліков мунө колощиа, гач кокпомјассө пужөма, зонтик улын, а ськөд подручки Варенка, уліас гіжөд: „Радејтыс антропос“. Шенъымөн бура кужөма рисујтнысө. Художнікыс, тыдалө, ужалөма абу өтик вој, сы вөсна, мыј мужскөј і женскөј гімназіјасын став велөдысјаслы, семінаріјаын велөдысјаслы і чіновнікјаслы—ставныслы мортөтикөн воөма. Воөма і Беліковлы. Карріатураыс сы вылө вөчіс зев сөкыд впечатленіје.

Петім мі гортсыным өтлаын, тајо вөлі бурөн мај первој луно, вөскресеннао, да мі ставөн велөдысјас і гімнастјас, лөсөдчылім чукөртчыны гімназіја дорө, а сесга өтлаын подөн мунны кар сајо вөрө,—петім мі, а сійо вижөдөма, кымөрыс букышжык.

— Кущөм смөс омөл, лок јоз, — шуіс сійо да парјасыс кутісны тіравны.

Меным весіг жал сійо лоі. Мунам да друг, верманчыд-ө ті чајтны, велосіпедөн муно Кова-

ленко, а сы бѳрса Варенка, сѳз-жѳ велосипед
вылын: гѳрдѳдѳма, муѳдѳма, но долыд, гажа.

— А мѳ, — горзѳ Варенка, — воѳдѳ мунам. Се-
щѳм-нын бур талун луныс, сещѳм бур, вескыд
страст!

І сажалины кыкнаныс. Менам Белѳиковыд вѳжса-
ныд лоѳ жежыдѳн да бытѳдѳ шажпай мунѳс. Сув-
тѳс да вѳѳдѳдѳ ме вылѳ...

— Енлѳѳ, мы-нѳ таѳдѳ ташѳмыс? — жуалис сѳѳдѳ.
— А мѳ гашкѳ сѳн-сѳсѳ менѳ ылѳдлѳны? Мѳча
ѳмѳѳ гѳмназѳяын велѳдыс-сѳсѳ да нывбабасѳсѳ
велосипедѳн ветлыны?

— Мы-нѳ сен мѳстѳмыс? — шуѳ ме. — Мед вет-
лѳны наздоровѳе.

— да кыс-нѳ позѳдѳ? — горѳдѳс сѳѳдѳ, менам вес-
кодѳ шуѳм вылѳ шензѳг. — Мы-нѳ тѳ сорнѳтѳдѳ?

І сѳѳдѳ сещѳма вѳлѳ шѳѳѳвошѳма, мы-нѳ ез кѳс-
сѳнны воѳдѳ да бергѳдѳчѳс гортас.

Мѳдлуннас сѳѳдѳ пыр чабралѳс кѳѳсѳдѳ, здрѳг-
жалѳс да чужѳм сертѳыс вѳлѳ тѳдѳчѳ, мы-нѳ сылы
абу лѳсыд. да-нѳ велѳдѳг костѳыс мунѳс, мы-нѳ сы-
кѳд первоѳыс-на олѳмчѳжнас лоѳ. да-нѳ ез ѳбѳ-
да-нѳ. А рытгорувнас шонѳджыка пастасѳс, кѳѳ
нвлас вѳлѳ зѳк гѳжса поводѳда, да кысѳсѳс Кѳ-
валѳенкоѳас орѳдѳ. Варенка ез вѳв гортѳн, сѳѳсѳ
сѳмын сылыс воксѳ.

— Фуксòј,—шүіс Коваленкò көзыда да чукыртис сінкымјассò; чужòмыс сылòн вòлі унзіл, сїјò муртса-на вòлі водòма шојччыны öбòд бòрын да вòлі скòр.

Беліков пукалыштис лантòмòн минут дас да заводітіс:

— Ме тіјанò локті, медем кокнòдны сòлòмòс. Меным зев, зев сòкыд. Кущòмкò сорітчыс морт тешкода рісујтòма менò да нòшта öтї мортòс, мїјанлы кыкнанымлы матысаòс. Лыдда коланаòн ескòдны тіјанòс, мыј ме сені нòтї абу мыжа... Ме ассаң ег сетлы некущòм помка сещòм сералòм вылас,—мòдарò, ачымòс пырна кутлі, кызі прамòј морт.

Коваленко пукаліс дувгòдчòмòн да чòв оліс. Беліков віччысыштис неуна да воэò кутіс нуòдны сорнісò наэòнік, нор гòлòсòн.

— Дај нòшта-на менам ем тіјанлы мыј сурò вїставны. Ме важòн служїта, а ті сòмын-на заводїтінныд службасò да ме лыдда могòн, кызі ыжыджык јорт, воэыв вїставны тіјанлы. Тї іс-лалад велосїпед вылын, а тајò ворсòмыд зев абу мїча том јòзòс велòдыслы.

— Мыјла-нò? — кыз гòлòсòн јуалїс Коваленко.

— Да колò-òмòј сен нòшта вїставлыны, Мї-

хаил Саввич, абу-өмөй тајо гөгөрвоана? Учитель-кө муно велосипед вылын, мыј-но сек колөвочны велодчысјаслы? Налы колө сөмын јурвыланыс ветлыны. I тајо-кө оз лезы циркуларон, сјақкө оз i поз. Ме төрыт повзи. Кор ме аззи тјанлыс чојнытө—менам сінмын гудыртчыліс. Нывбаба лбө ныввелосипед вылын—тајо страст містөм.

— Мыј-но, збылыссө, тјанлы колө?

— Меным колө сөмын өтитор—возвыв өлөдны тјанөс, Михаил Саввич. Ти—том морт, олөмыд тјан возын-на, колө кутны астө зев, зев виччысөмөн, а ти-жө зев кызсурө аснытө кутад, ох, зев кызсурө! Ти ветлад вышівајтөм дөрөмсн, улч вылын пыр кушөмкө кнјајасаөс, а өні вот нөшта велосипед. Сы јылыс, мыј ти чоја-вока іслалад велосипед вылын, төдас дјректор, сесса кывсас попечителөз... Мыј-но бурыс?

— Мыј ми чоја-вока іслалам велосипед вылын, сетчөз некөдлы абу делө!—шуіс Коваленко да гөрдөдіс.—А коді кутас сујсыны менам гортса да семејнөј олөмө, сјајөс ме мөдөда чөртјаслы!

Беліков келдөдіс да сувтіс.

— Ти-кө сорнітад мекөд тащөм ногөн, ме огвермы возө сорні нуөдны,—шуіс сјајө.—I кора тјанөс некөр таз лөкөн не шуасны ме дырји

началыкјас јылыс. Тіјанлы колө уваженіеон віқодны властјас вылө.

— А ме өмөј мыјкө локөс шуі властјас јылыс?— јуалис Коваленко сы вылө скөра віқодөмөн.—Пөжалујста, еновтөј менө өтнамөс. Ме честнөј морт і тащөм господінкөд, кызі ті, ог көсјы сорнітны. Ме ог радејт фіскалјасөс.

Беліков жөзыштис неуна да өдјө кутис па-стасны, страст јона повзөм чужөмөн. Сіјө-өд первојыс-на немнас кыліс тащөм чорыд кыв-јассө.

— Верманныд шуны, мыј тіјанлы колө,—шу-іс сіјө петігас.—Меным колө сөмын тіјанлы вөзвыв віставны: гашкө кодкө кывліс міјанөс да медем ез мөдногөн бергөдны міјанлыс сор-нінымөс да медескөн мыјкө ез ло, меным ков-мас віставны господін діректорлы, мыј јылыс мі сорнітім... гырысжык торјас јывсыс. Менам мөг сіјөс вөчны.

— Віставны? Мун вістав!

Коваленко шамыртис сіјөс боксаңыс воротні-көдыс да тојыштис. Беліков гірілуки ісковтіс увлаң пос куза, аслас колошіјаснас грымакыліг тырјі. Поскыс вөлі жужыд, круг, но сіјө улб-тис ісковтіс дојмытөг. Сувтіс да відліс ассө

пырöдыс: эң-ö öчкиыс? Но бурöщ секи, кор сijö искөвтис пос куза, пырис Варенка да сыкөд нöшта кык дама, најö сулалисны улиас да вiзö-дисны—i Беликовлы таjö вöли меджанзим. Буржык ескөн, кажитчö, чегны ассыд сылизиртö, кыкнан коктö, jöзсерамөн лоём дорыс: öни-öd став карыс тöдас, кывсас директорöз, попечителöз,—ах, мед ескөн мыжкö ез ло! — рiсуjтасны выль каррикатура да помагас таjö ставыс сijөн. мыj щöктасны петны отставкаö...

Кор сijö чеччис, Варенка тöдис сijöс да сijö тешкод чужом вылö, чукасөм палто вылас, колоши вылас вiзöдöмөн ез гөгөрво, мыj лоi: чаjтис, мыj сijö ачыс кыжкö виччыстөг усис да ез вермы кутчисныс да серöктис керкатырнас:

— Ха-ха-ха!

I таjö гора журкнитан „ха-ха-ха“-нас помасис ставыс: i гөтрасөмыс, i му вылын олөмыс Беликовлөн. Сijö ез-нин кывлы, мыj шуалис Варенка, нинөм ез азыв. Гортас мыjөн воис, сijö медвоjдөр idралис пызан вывсыс портретсö Варенкалыс, а сы бöрын водис да ез-нин сесса чеччыв.

Лун куjим мысти ме ordö воис Афанасij да жуалис, оз-ö ков ыстыны докторла, бариныскöд-пö мыжкö лоёма. Ме мунi Беликов ordö. Сijö

кујліс вонјас ешкынөн вевттысөмөн да чөволіс. Јуалан сіјос, а сіјо сөмын „да“ лібө „оз“ —сегса шы оз лез. Сіјо кујлө, а бердас зөрө-жөзө Афанасіј: зумыштчөма, букыштчөма да пыдысаң ышлолалө, а сысаң вина дук, кабакыс моз.

Төлыс мысті Беліков кулі. Зөбім мі сіјос ставөн, кыкнан гімназіяыс дај семінаріја. Өні, кор сіјо кујліс гортјас, чужөмыс сылөн вөлі рам, мелі, весіг долыд, быттө сылы вөлі німкод, мыј сіјос пуктісны футларө, кытыс сіјо сегса некор-нін оз петав. да, сіјо азгіс асгыс медыжыд корсанторсө. І быттөкө сіјо чест куза, сіјос гуалігөн вөлі гудыр кымөра поводда, і ставным мі вөлім колошіјасаөс да зонтікјасаөс. Варенка вөлі-жө зөбігас да кор гортсө кутісны гуас лезны, бөрдзыштліс.

Ме казали, мыј хохлушкајас сөмын бөрдөны лібө сералөны, а шөркостыс налөн оз овлы.

Вескыда виставны, Беліков код јозөс зөбөмыд—ыжыд німкод. Кор мі бөр локтім кладбішщө вывсаң, міјан вөліны рамінік кослунја чужөмјас; некодлы ез вөв окота петкөдлыны сөлөмвывса долыдлунсө,—сіјо чувствесө, коді мунө сылаң, кущөм міјан вөвлі важөн-важөн, нөшта челад дырјі-на, кор гырысјас мунасны вөлі гортыс да мі котралам садјын час-мөд. тыр

свободаһн һимкоғасиғ. Ах, свобода, свобода!
Весиғ сы вылө чајтөмыс, весиғ сiјө лоөм вылө
ичөтик надејаыс сөлөмыдлы бордјас сетө, збыл-
өд?

Клаґбишщө вылыс воім ми зев долыдөс. Но
коли вежоныс не дыржык, и олөмыс мөдөдчис
важ мозыс, сещөм-жө суров, музтана төлктөм
олөм, кодөс абу кутөма циркуларөн, но и абу
леғөма тырбура. Ез ло буржык. И збылыс, Бе-
ликовөс гуалим, а кымын-на нөштә коли кыш
ныщкас олыс мортыс, мыјдта-на нөшта сещөмыс
воғө лоө.

— Вот сiјө-өд и ем,—шуиc Иван Иванович
да өзтиc каллансө.

— Мыјдта-на нөшта сещөмыс воғө лоө! —
мөдыс шуиc Буркин.

Гимназијаын велөдыс петис сарајыс. Сiјө вөли
ичөтик тушаа, кызиник, кушплеша морт, сөд тош-
кыс төкөтө абу коскөғыс,—да ськөд петисны
кык пон.

— Төлысыс, төлысыс!—шуиc сiјө, вылө виғө-
дөмөн.

Вөли-һин војшөркад. Вескыдвылын тыдалө
вөли став сиктыс, куз улич нужалөма ылөғ, верст
вит. Гөгөр ставыс вөли лөһа, чорыда уғө. Не-
кущөм вөрөм, некущөм шы, весиғ ез ескысы,

мыҗ ыылавыв вермас лоны тацѳм чѳв. Кор тѳ-
лыса воҗѳ аҗҗан сиктса паскыд улыча, керкаҗас-
нас. зорѳѳҗаснас да онмовсѳм баҗҗаснас,—секи і
лолыды лоѳ лѳн. Ужыс, тѳждыс да шогыс воҗ-
са вужѳрҗасѳ сажѳдчѳм таҗѳ лѳнѳм улычаыс
рам, жугыл, мича, і чаҗтчѳ, мыҗ і козувҗасыс ві-
җѳдѳны сы вылѳ меліа, нумҗалѳмѳн, і мыҗ ло-
кыс мувылас абу-нын да гѳгѳр ставыс шаѳт.
Шужа вылын, сикт помсаыс заводѳтчѳны муҗас.
Наҗѳ вѳлі тыдалѳны ылѳҗ, горѳзонтѳҗыс, і тѳ-
лыс југыдѳн лѳсталыс таҗѳ став паскыд муҗас
вылас сѳҗ-жѳ ез вѳв некущѳм вѳрѳм, неку-
щѳм шы.

— Вот сѳҗѳ-ѳд і ем,— мѳдыс шуіс Іван Іва-
новіч.—А сѳҗѳ ѳмѳҗ. мыҗ мѳ олам карын, дук
пыщкын, җескыд пын, гѳҗам ковтѳм бумагаҗас,
ворсам картѳн,—сѳҗѳ ѳмѳҗ абу футлар? А сѳҗѳ,
мыҗ мѳ немнымѳс колылам безѳдельнѳҗас пѳв-
сын, кыскасысҗас, вежѳртѳмҗас пѳвсын, весолыс
нывбабаҗас пѳвсын, сорнѳтам да кывзам быдса-
ма сѳрѳм—сѳҗѳ ѳмѳҗ абу футлар? Вот, окоҗѳтад-
кѳ, ме вѳстала тѳҗанлы зев велѳдана історѳја.

— Тырмас, кад-нын узны, — шуіс Буркін.—
Аскиѳҗ!

Кыкнанныс пырісны сараҗѳ да водісны турун
вылѳ. Кыкнанныс-нын шебрасісны да оҗбыртісны,

кызі друп кыліс кокнідік кокшы: туп-туп...
Кодкө ветлөдіс сарајсан матыныкын; муныштас
неуна да сувтыштас, а эдук мысті бара: туп-
туп... Понјас кутісны еравны.

— Тајо Мавра ветлөді, — шуіс Буркін.

Кокшы лантіс:

— Аззыны да кывны, кызі ылөдіны, — шыз-
тіс Іван Івановіч мөд бок вылас бергөдчиг моз, —
да тенө-жө шуоны јөјөн сыс, мыј те терпітан
тајо ылөдімсө; да вөјпөм, увтыртөм, ен лыст
јавө шуны, мыј те честнөј, свободнөј јөз дор
да аслыд ылөдчыны, нумјавны, і ставсө сіјө
һаһ кусөк вөсна, шоныд пелөс вөсна, кущөм-
кө зөланік чін вөсна, кодлөн доныс грөш, — оз;
тазі овны сесса оз поз!

— Но, тајо-һін ті, Іван Івановіч, мөд опера-
ыс, — шуіс учітел. — Вајөј узыны.

І минут дас мысті Буркін вөлі узө-һін. А
Іван Івановіч век бергаліс бок вылыс бок вы-
лө да сөкыда лолаліс, а сесса чеччіс, бара пе-
тіс ортсө да өзөс дорас пуксөмөн өзтіс кал-
лансө.

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

ВУЗАГГОНЫ ВЪЛ КЫГАЖАС:

М. Н. Лебедез — Бэрјом гижѳжас. 264 лѳтбок.
ѳоныс 3 ш. 45 ур.

И. Пыѳтин — Запан. Вѳстјас. 173 лѳтбок.
ѳоныс 2 ш. 50 ур.

Нобѳинса Вѳитор — Сыктывкар. Поема. 32 лѳтбок.
ѳоныс 1 шѳт.

Изјур Иван — Шуд. Колхознѳѳ вѳстјас. 78 лѳтбок.
ѳоныс 85 ур.

КЫГАЖАССѳ НѳБНЫ ДА СУѳѳДНЫ ПОѳѳ

КОМИ ГѳЗ МАГАѳНЫС

(СЫКТЫВКАР, КОММУНИСТИЧЕСКОЈ, 1).

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

ВУЗАГГОНЫ КЫГАЖАС РОЧ КЛАГГИКЖАСЛОН КОМИ КЫВ ВЫЛЫН:

М. Горкиј — Мам. 239 листбок.
доныс 3 ш. 75 ур.

Ф. Фурманов — Чапаев. 187 листбок.
доныс 2 ш. 40 ур.

Салтыков-Щедрин — Мойдяс. 48 листбок.
доныс 40 ур.

Н. А. Островский — Вёр. 140 листбок.
доныс 1 ш. 40 ур.

А. П. Чехов — Мужикяс. 56 листбок.
доныс 50 ур.

КЫГАЖАССО НОБНЫ ДА СУЗОННЫ ПОЧО

КОМИ ГИЗ МАГАЖИНЫГ

(СЫКТЫВКАР, КОММУНИСТИЧЕСКОЕ, 1)

донис 40 ур.